

deres vilkår, og i et kort tillæg diskuterer Bull værdien af at indsamle arbejdererindringer og de kildekritiske problemer ved deres anvendelse.

Dynamikken i det norske samfunds udvikling har efter Bulls opfattelse været klassernes kamp om den politiske magt. Alle er de imidlertid i tidens fylde blevet integreret i det politiske demokratiske system, selv om f. eks. arbejderklassen oprindeligt havde sat sig som mål at ændre det. Resultatet er i midten af 1960'erne, hvor Bull afslutter sin fremstilling, at der i Norge, som i det øvrige Skandinavien, hersker en tilstand af relativ social og politisk harmoni. Det dynamiske element i samfundsudviklingen er for Bull ikke længere arbejderklassens kamp for frigørelse – den er opnået – men det pluralistiske samfunds interessekampe mellem faglige, sociale, religiøse og geografiske modsætninger, der tilsammen udgør en »vis beskyttelse mod standardisering og magtkoncentration«.

Bull bemærker rigtigt, at den egentlige opposition til det bestående samfund tenderer til at befinde sig uden for de etablerede organisationer og partier. Var bogen blevet til nogle år senere, måtte Bull have taget hensyn til, at det fra slutningen af 60'erne viste sig, at vi også i Skandinavien kan opleve markante udslag af stadigt eksisterende klasse modsætninger og spændinger mellem forskellige lag af de sociale klasser (vilde strejker, studenteroprør, nye radikale marxistiske organisationer o. s. v.), som i perioder er med til at sprænge idealbilledet af det skandinaviske demokrati.

NIELS FINN CHRISTIANSEN

SIDNEY POLLARD & JOHN SALT (eds.): Robert Owen. Prophet of the Poor. Essays in Honour of the Two-Hundredth Anniversary of His Birth. London, Macmillan, 1971. xii, 318 s. £ 5.00.

Tohundredeåret for Robert Owens fødsel er i England blevet markeret ved udsendelsen af en antologi, der rummer bidrag om Owen og Owenismen af tolv inden- og udenlandske forskere. I en introduktion anfører den ene af udgiverne, professor Pollard, at skønt det med en vis ret kan siges om bogens hovedperson, at han hverken opnåede nogen større personlig succes i sin levetid, og ej heller afstak vejen for de følgende generationer, så har hans mangesidede, praktiske humanisme dog tydeligt bud til vor tid, i særdeleshed til udviklingslandene (!) Spænder man herefter forventningerne højt, vil læsningen af bogen let kunne skuffe.

Robert Owens liv og virke har tidligere været genstand for omfattende studier, og hans rolle i bestræbelserne på at opbygge en kooperativ bevægelse og landsdækkende fagforeninger, specielt i tidsrummet 1829–34, er vel belyst. Hans tro på den menneskelige naturs ubegrænsede tilpasningsevne i barndommen, og omgivelsernes dertil svarende påvirkningsmuligheder diskuteres, fortolkes og modificeres af engelske socialister og kulturradikale den dag i dag; som J. F. C. Harrison i bogen udtrykker det, er Owen integreret i den engelske arbejderbevægelses pendant til »The Whig Interpretation of History«.

Lejligheden til at anskue Owen og Owenismen ud fra nye synsvinkler er benyttet af nogle, men langt fra alle af antologiens bidragsydere. Chushichi Tsuzuki undersøger Owens forhold til Chartismen, og understreger de ikke-demokratiske,

eliteprægede elementer i hans forkyndelse, der bragte ham til at forkaste en politisk kamp, der byggede på en egentlig klassebevidsthed i de lavere sociale lag af befolkningen. Hvorledes denne holdning kunne støde oprindelige disciple bort fra Owen illustreres i John Savilles analyse af J. E. Smith's udvikling til politisk revolutionær. Eileen Yeo viser i sit indholdsrige essay, hvorledes datidens folkelige bevægelser, og deriblandt Owenismen, bestræbte sig på at tilbyde en alternativ livsform (gennem foreningsliv, oplysningsvirksomhed etc.) foruden et program for fremtiden. De lokale arbejderrepræsentanter udvalgte høfligt, men urokkeligt visse af Owens synspunkter og tillempede dem efter egne, øjeblikkelige behov – uanset mesterens ønsker om alt eller intet.

I den resterende del af bogen gennemgås bl. a. de af Owen inspirerede eller initierede fællesskabeksperimenter, hvorfra han som regel skyndsomst tog afstand, når de praktiske vanskeligheder begyndte at melde sig; A. J. Robertson hævder i en undersøgelse af tiden i New Lanark 1800–1825, at det exceptionelle ved Owen som virksomhedsleder ikke så meget var hans metoder og resultater, som dette at han publicerede dem og dermed skabte offentlig interesse og diskussion om sagen.

Der er behageligt få tilløb til Festschrift-panegyrik i bogen, til gengæld så meget mere om Owens fejlslagne intentioner og hans ideers manglende gennemslagskraft i praksis. Det ville antageligt være frugtbart, såfremt den fremtidige forskning i højere grad rettede sig mod bevægelsen end mod manden: Fra hvilke lag i befolkningen og på hvilken måde rekrutteredes tilhængerne? På hvilket plan og med hvilke midler konkurrerede Owenismen med andre idémæssige og kulturelle strømninger i 1800-tallets England? I hvor høj grad og hvornår slog Owens ideer inden for f.eks. undervisning og virksomhedsledelse igennem? Med en udvidelse af perspektivet vil der ikke mangle stof til at celebrere 125-årsdagen for Robert Owens død i 1983.

OVE HORNBY

ULF BEIJBOM: *Swedes in Chicago. A demographic and social study of the 1846–80 immigration.* Studia Historica Upsaliensia. Bd. 38. Scandinavian University Books. Stockholm, Svenska Bokförlaget, 1972. 375 s.

Studiet af emigrationen før 1914 har ganske særlig i Sverige taget et vældigt opsving i de sidste år, et emne med mange muligheder for at belyse 1800-tallets samfundsstruktur fra mange nye synsvinkler. Man kan måske mene, at Institutet for amerikansk historie i Uppsala, der er centeret for emigrationsforskningen, i nogen grad har ignoreret udvandringens internationale aspekter og kun set på de specielt svenske sider af sagen. Nu er der imidlertid kommet en afhandling fra Uppsala, der åbner et videre perspektiv, belyser emigrationen set fra den anden side af Atlanterhavet. Forfatteren, Ulf Beijbom, er til daglig leder af det blomstrende Emigrantinstitutet i Växjö, der indeholder både museum, bibliotek og arkiv. Afhandlingen er imidlertid udarbejdet på basis af materiale i USA.

Bejbom har koncentreret sig om de svenske udvandrere, der havnede i Chicago og har fulgt deres assimilationsproces i denne storby, der med eksplo-sionsagtig hast voksede til en verdensstad i løbet af to-tre decennier – 1850 havde